

Tietosuojavaltuutetun toimisto

16.8.2012
Lausunto

ASIA: Tehy ry:n lausunto asiakasaloitteisesta käytönvalvontatapahtumasta dnro 1591/44/2012

Yleistä

Tehy ry pitää erittäin tärkeänä, että asiakasaloitteista käytönvalvontatapahtumaa ohjeistetaan niin, että sosiaali- ja terveystietojen käyttäjät voivat luottaa palveluiden tuottajien kykyyn ja tahtoon yksityisyyden suojan valvonnasta, asiakastietojen asianmukaisesta käytöstä sekä koko henkilöstön tietoisuuteen valvonnan merkityksestä ja lähtökohdista.

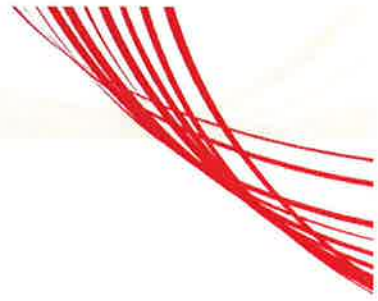
Tehy ry:n kommentit rakentuvat ohjeen pääotsikoiden mukaisesti siten, että saman otsikon alla käsitellään sekä varsinainen ohje, että siihen kiinteästi kuuluva muistio. Tehyn käsitys on, että kyseiset asiakirjat täydentävät toisiaan ja niiden ohjausvaikutus on yhteinen.

1. Ohjeen tarkoitus

Ohjeen ymmärrettävyyttä lisää selkeä käsitteiden avaus. Prosessikuvaus täydentää hyvin tekstiä ja tekee ymmärrettäväksi valvontatapahtuman kokonaisuuden. Prosessikuvausten vuokaavio-kuviot selkiyttävät prosessin kulkua. Kuvaukseen on hyvä lisätä myös symboli tallenteista ja niiden säilyttämisestä, jolloin se ohjaa myös dokumenttien jäljitettävyyttä.

Ohjeen tulee korostaa kaikissa vaiheissa sitä, että tiukka käytännönvalvonta ei saa olla este potilaiden hoidolle eikä palveluiden käyttäjien tietojen käytettävyydelle. Keskeisenä asiana nousivat esiin sekä organisatoriset - että tekniset suojauskeinot. Tärkeää on painottaa työnantajan vastuuta näiden keinojen käyttämisessä. Valitettavan usein ja melkein pääsääntöisesti ei työyhteisöissä ole paneuduttu käyttäjien yksilöintiin ja tunnistamiseen. Suurena ongelmana ovat opiskelijat ja eripituisia sijaisuuksia tekevät henkilöt, jolle ei anneta lainkaan yksilöllisiä tunnisteita.

Jos rekisterin pitäjille tulee järjestää erillistä koulutusta käyttövalvontatapahtumaan liittyvistä velvoitteista ja antaa jonkinlainen "lisenssi" ja pakollinen täydennyskoulutus määrävuosina, niin että hallitsevat muuttuvan lainsäädännön ja työyhteisöjä ohjaavat normit. Rekisterinpitäjän tietoisuutta tulee arvioida ja velvoittaa ajantasaisuutta, jolloin se on kaikkien osapuolien oikeusturvaa; työnantaja, henkilöstön ja ennen kaikkea asiakkaiden. Jos rekisterin pitäjä on jokin

muu taho, kuin käyttäjien työnantaja, niin prosessi tulee olla ohjeistettu ja eri tahojen vastuulliset roolit selvitetty. Mikäli tämä ohjeistus tulee sähköisenä, olisi käyttäjäystävällistä linkittää viittaukset suoraan kyseisen lainsäädännön kohtaan (laki yksityisyyden suojasta, hallintolaki, julkisuuslaki), jolloin lukija ohjautuu suoraan oikeaan kohtaan katsomaan säädöksen sisältöä.

2.Käytönvalvonnan avoimuuden varmistaminen

Kaikkia työnantajia tulee velvoittaa ylläpitämään sekä henkilöstölle, että asiakkaille suunnattuja toiminta ja menettelytapaohjeita, käyttäjät tulee yksilöidä ja tunnistusmenettelyt organisaatiossa tulee selkeyttää. Ohjeiden ajantasaisuus tulee varmistaa säännöllisen välein.

Asiakkaiden ja palveluiden käyttäjien informointi on aivan keskeinen asia. Tuleeko tästä potilas – ja sosiaaliasiamiehelle uusi tehtäväalue, vai mahdollisesti jokin muu erikseen vastuutettu taho tätä informointia hoitamaan.

3.Asiakkaan pyyntö ja sen yksilöinti

Asiakkaille suunnattu tiedottaminen ja informointi ovat toiminnan onnistumisen kannalta merkittävää. Tietosuojavaltuutetun toimisto olisi oikea taho tuottamaan yksiselitteistä ohjeistusta suoraan asiakkaille jaettavaksi sekä paperisena että sähköisenä versiona.

Työnantajien ja rekisterinpitäjien pistokoetyyppisten seurantojen tulee olla systemaattisia ja säännöllisiä ja niistä tulee syntyä jonkinasteisia raportointeja jäljitettävyyden vuoksi. Ne voisivat olla osana organisaatioiden laatu- ja potilasturvallisuustyötä.

4.Rekisterinpitäjän tietojärjestelmäperusteinen selvitys

Aineiston säilyttämiseen ja arkistointiin tulee olla kansallinen yhtenevä ohjeistus. Kaikissa organisaatioissa tulee olla tietosuojavastaavat nimettyinä.

5.Rekisterinpitäjän toimenpiteet työnantajana

Työnantajien ja rekisterinpitäjien osaamista ja tietoisuutta tulee lisätä, kuten esitys kohdassa 1. Työnantajien tulee ryhtyä toimenpiteisiin yksilöityjen tunnusten antamiseksi myös opiskelijoille ja sijaisille sekä varmistaa työvälineiden (tietokoneiden kapasiteetti ja määrä) ajantasaisuus ja toimivuus. Olemassa oleva tilanne ei luo luottamusta tehtyihin toimenpiteisiin nähden eikä tahtotilasta asioiden korjaamiseksi. Vaikka asiakas tai työnantaja päättäisi asian viennistä esitutkintaan, niin kyseinen asia tulee käsitellä työnantajan toimesta sisäisesti työntekijöiden kanssa oppimisen näkökulmasta.

Jos työntekijää kuullaan mahdollisesta rekisteritietojen väärinkäytöksestä, tulee huolehtia siitä, että työntekijällä on halutessaan mahdollisuus käyttää avustajaa, kuten luottamusmiestä tai työsuojeluvaltuutettua. Seuraamukset riippuvat työnantajan noudattamasta henkilöstöpolitiikasta ja rikkomuksen laadusta;

varoituksen sijaan saatetaan antaa suullinen tai kirjallinen huomautus, tai törkeimmissä tapauksissa ryhtyä jopa irtisanomismenettelyyn. Lähtökohtaisesti tulisi kuitenkin käyttää työntekijän kannalta lievempiä seuraamuksia, mikäli kyse ei ole tahallisesta ja/tai toistuvasta salassapitomääräysten rikkomisesta.

Sekä ohjeissa että muistiossa olisi syytä avata enemmän vahingonkorvauslain kanavointisäännöstä (4 luvun 1 §), jonka mukaan lähtökohtana on työntekijän/viranhaltijan korvausvastuun kohtuullistaminen. Nyt ohjeessa ei oteta lainkaan kantaa vahingonkorvausvastuun jakautumiseen, ja muistiossakin mainitaan lähinnä työntekijän vastuu tahallisissa rikkomuksissa (ei kohtuullistamista). Tässä yhteydessä on erityisen tärkeää painottaa työntekijän oikeusturvaa; on mahdollista, että osa työnantajista lähtee siitä, että työntekijän on sellaisenaan maksettava asiakkaan vaatima korvaus. Viime kädessä asian ratkaisee tuomioistuin.

6. Tutkintapyynnön tekeminen poliisille

Tutkintapyynnön tekemisessä työnantajan tulee avustaa asiakasta. Harvalla asiakkaalla on osaamista tutkintopyyntöjen tekemisestä.

7. Käytönvalvonnan toimenpiteistä raportointi

Käytönvalvonnan raportointi on kannatettava ja se omalta osaltaan on työyhteisöjen kehittämistä.

Helsingissä 17.8.2012

Jaana Laitinen-Pesola
Puheenjohtaja

Tehy ry

Kirsi Sillanpää
Johtaja
Yhteiskuntasuhteet ja kehittäminen
Tehy ry

Asiantuntija
Marja-Kaarina Koskinen